

Тема:З'їзд поневолених народів Росії як передвісник розпаду Російської імперії.

21-28 вересня 1917 року, у Києві за ініціативи Української Центральної Ради відбувся З'їзд поневолених народів (також З'їзд народів Росії). Це була спроба мирного й конструктивного вирішення національного питання в тогочасній Росії.14 вересня 1917 року Тимчасовий уряд проголосив Росію республікою. Та попри це, він усіма засобами намагався відтермінувати розгляд національного питання – мовляв, не на часі, адже триває Перша світова війна. Зрозумівши марність очікувань, діячі Центральної Ради взяли на себе ініціативу проведення з'їзду. Він мав засвідчити прагнення перетворити «тюрму народів» – як тоді називали Росію – на цивілізовану федеративну державу. Законний характер з'їздові надавала присутність представників Тимчасового уряду і командування Київського військового округу. З'їзд проходив в приміщенні Педагогічного музею. У його роботі взяли участь 92 делегати від українців, грузинів, латишів, литовців, естонців, євреїв, білорусів, молдован, козаків, бурятів, татар, кримських татар, тюркських та мусульманських організацій, Ради соціалістичних партій Росії, поляків. Педагогічний музей. Тимчасовий уряд Росії представляв Максим Славинський, який очолював Особливу нараду з провінціальної реформи. 8 делегатів-українців від різних політичних партій об'єдналися на платформі національно-територіальної автономії. Окремо від росіян виступали представники російських козацьких військ, які вважали себе окремим народом (донці, кубанці, терці, уральці, забайкальці, оренбуржці, амурці). З'їзд визнав козацтво «самостійною галуззю між народами Російської республіки, яка утворилась через особливі обставини історичного буття і має всі права на незалежне існування». Делегати з'їзду відзначили провідну роль України у перебудові Росії на нових засадах, підтримали її політичний курс на автономію. В цілому склад з'їзду віддзеркалював рівень тогочасної політичної думки, в якій ідеї федералізму переважали над самостійницькими. Хоча федералізм для учасників форуму означав не відмову від національної

незалежності, а найдоцільнішу на той час форму її здійснення, не як кінцеву мету, а як важливий етап на шляху до федерації Європи і в майбутньому до федерації всього світу. Крім литовців та поляків, які відстоювали повну державну незалежність Польщі та Литви, та єврейських делегатів, які порушували питання утворення єврейської держави в Палестині, решта представників національних рухів підтримала ідею перетворення колишньої «тюрми народів» на федеративну демократичну республіку. М. Грушевський вважав, що 8 днів роботи з'їзду були справжнім святом єднання поневолених народів колишньої Російської імперії. Рішення з'їзду: - Росія має стати федеративною демократичною республікою; - кожен з народів Росії має право на національно-персональну автономію. Утворено координаційний орган – Раду народів, де засідали по 4 делегати від кожного народу, що мав представництво на з'їзді. Новоутворені держави народів колишньої імперії у вересні 1918 року. М. Грушевський чітко визначив позицію української сторони і свою концепцію федералізму: «Україна не йде через федералізм до самостійності, бо державна незалежність лежить не перед нами, а за нами. Ми вже раніше об'єдналися з Росією як незалежна держава і своїх прав ніколи не зрікалися... Ми не будемо казати, що любимо російську республіку, бо до сеї пори ми від неї нічого доброго для себе не бачили...».

Найважливішим документом з'їзду стала постанова «Про федеративний устрій Російської держави», в якій засуджувалася надмірна централізація законодавчої та виконавчої влади, що гальмувало розвиток держави. Делегати з'їзду ухвалили, що поряд з Всеросійськими Установчими зборами будуть скликані крайові Установчі збори для встановлення форм відносин з центральними органами, а також форм внутрішнього устрою автономної одиниці. Постанова «Про загальнодержавну та крайові мови» надавала рівноправного статусу національним мовам. Загальнодержавною визнавалася російська, в окремих державах, частинах федерації — одна або кілька крайових мов. Щодо школи, церкви і суду загальнодержавна мова не повинна була мати жодної переваги над іншими крайовими мовами. Для практичного вирішення завдань

національного та крайового автономно-федеративного будівництва з'їзд обрав Раду народів з місцеперебуванням у Києві. В основу формування цього органу покладено принцип рівного представництва (4 члени від кожного народу, делегати якого брали участь у роботі з'їзду). Організаційне засідання Ради відбулося 16 (29) вересня 1917 року. Микола Любинський. Головою обрали Михайла Грушевського, секретарем — Миколу Любинського. Друкованим органом став журнал «Свободный союз» (вийшло лише два числа у жовтні та листопаді 1917 року в друкарні Української Центральної Ради). Рішення з'їзду були наступними: Росія має стати федеративною демократичною республікою; кожен з народів Росії має право на національно-персональну автономію.

Отже, не Петроград чи Москва, а саме Київ став координаційним центром у боротьбі поневолених народів Росії за свою свободу. Проте найближчі події засвідчили неможливість перебудови Росії на засадах демократії та толерантності усіх націй, мов і культур. Через 40 днів після закриття “з'їзду поневолених народів” більшовики насильницьким шляхом захопили владу в Петрограді. Маніпулюючи гаслами “права націй на самовизначення” та “світової комуністичної революції”, вони заходилися творити нову Російську імперію. Ворожий щодо них Білий рух, натомість, змагав до повернення традиційної, “єдиної і неподільної” Росії. А українцям лишилося вже не мріяти про федерацію, а зі зброєю в руках боротися за власну суверенну державність. Або й надалі жити під п'ятою “братнього народу”. Грушевський назвав цей з'їзд «золотим сном народів».

Але цей сон розвіявся вже за півтора місяця під впливом політичних подій у самій Росії. У той день, коли у Києві проходила I сесія Ради народів, у Петрограді відбувся більшовицький переворот.

Посилання:

<https://naurok.com.ua/prezentaciya-z-zd-ponevolenih-narodiv-rosi-yak-peredvsnik-rozpadu-rosiysko-imperi-303447.html>

Д/з: §6.